

történelmi kategóriának tekintjük, beszélhetünk-e a reneszánsz előtt realizmusról. *Balaszov* válaszában utalt arra, hogy a szovjet kutatók állásfoglalása semmiképpen nem jelenti a realizmus lebecsülését. Továbbra is a realizmust tartjuk őszünknek, továbbra is sokra becsüljük. De ellene vagyunk minden ebből kiinduló dogmatikus következtetésnek, annak, hogy mindazokat, akik nem voltak realisták, elvessük, kirekesztjük az irodalom történetéből. A realizmus első jelentkezésére vonatkozólag a vita nincsen eldöntve. Csak a XIX. század, korunk realizmusának kérdésében volt egységes az álláspont. Igen sokan vallják azonban azt, hogy az antik tragédiában és a reneszánsz korában is beszélhetünk realizmusról. Hogy Magyarországon mikortól fogva, esetleg már Janus Pannoniustól vagy Balassitól kezdve beszélhetünk-e realizmusról, azt a magyar kutatóknak kell eldönteniük.

*Pirnat Antal*nak arra a javaslatára, hogy a realizmust kettős értelemben használjuk (egyik: ismeretelméleti kategória, a másik: irodalomtörténeti irányzat), a humanizmus kettős értelme példájára, *Balaszov* professzor elmondta, hogy a szovjet kutatóknak bizonyos nyelvi sajátágok miatt nem felel meg ez a javaslat. Ők ezt a kettőt a realizmus (konkrét alkotói módszer) és realizmtikuság (hajlam, tendencia) szó párral különböztetik meg. *Erdős László* hozzászólására — aki a realizmus örökérvényű meghatározásának lehetetlenségéről beszélt — *Balaszov* professzor elmondotta, hogy a realizmus dialektikus megfogalmazására törekednek a szovjet kutatók is. Éppen az itt elhangzott kérdések és megjegyzések tanúsítják, hogy a moszkvai vita csak az első lépés volt a realizmus problémáinak megvitatása terén. Számos olyan kérdés maradt nyitva, amelyeknek a megoldása tovább gazdagíthat bennünket.

Sóter István zárószavában azt a reményét hangoztatta, hogy a haladó irodalomtörténeteszek nemzetközi összefogása — esetleg egy nemzetközi kongresszus — a még nyitva levő kérdések megoldásához is tovább vihetne bennünket egy lépéssel.

Vita Petőfi Sándor születési helyéről

1960. dec. 1-én az Irodalomtörténeti Intézet Petőfi-munkaközösségének keretei közt megvitatásra került a Petőfi életrajz egyik legviharosabb múltra visszatekintő kérdése: a születéshely-probléma. Bár a kérdés megvitatása egy gyakorlati célt — a készülő Petőfi-biográfiát — szolgálta, s úgy terveztük, hogy a vita zárt körben, a munkaközösség tagjainak és a kérdésben legérdekeltebb és legilletékesebb meghívott kutatóknak részvételével folyjon le, a „kiszivárgó hírek” hatására széleskörű érdeklődés nyilvánult meg a vita iránt.

De hogyan is került sor erre, az 1857 óta immár ötödik vagy hatodik születéshely-vitára? Nincs itt mód és hely e vita egyes fázisainak és eredményeinek ismertetésére, elég annyi, hogy száz év múltán a versengő városok közül csak Kiskőrös és Kiskunfélegyháza maradt versenyben. Az utóbbi ma is, régebben is elsősorban Petőfi saját kijelentéseire hivatkozik, melyekben a költő közvetkezeten a Kis-Kúnságot, olykor éppen Kiskunfélegyházát vallotta szülőföldjének. Kiskőrös mellett ma is, régebben is elsősorban az anyakönyvi bejegyzések okmányhitele, a Kiskőrösön történt születésre, keresztelőre, torra stb. vonatkozó eskü alatt tett vallomások (1872.), meg néhány igen fontos kortársi-rokoni állásfoglalás (Várady Antal, Petőfi István) szólnak. Ahogy a Petőfi halálát követő évtizedben senkinek se jutott volna eszébe kétségbe vonni, hogy Petőfi a Kis-Kúnságban született, ugyanúgy a XIX. század végére eldőltnek látszott a vita Kiskőrös javára. Ám 1954-ben Kiskunfélegyháza méltó „ügyvédre” lelt Mezősi Károly személyében, aki önfeláldozó munkával átvizsgálta nemcsak a születéshely-vita eddigi anyagát, hanem a kiskunági (és más) levéltárak, anyakönyvek stb. anyagát is, kiegészítette azt a költő és kortársai vallomásainak mindenre kiterjedő összegyűjtésével. Maig is kéziratban levő terjedelmes monográfiájának, meg számtalan kisebb-nagyobb cikkének végső és — úgy látszik — semmiféle engedményre nem hajlandó konklúziója az, hogy Petőfi Kiskunfélegyházán született. Érvelésének összegezését folyóiratunk 1959. évfolyama vitacikk formájában (488—511) közölte is.

Az így meginduló vitában Mezősinek tudományos ellenfelévé kényszerült lenni *Dienes Anrás*, aki minden lokálpatriotizmus nélkül a már említett (és jócskán kiegészített) okmányadatokat, a szavahihető kortársi vallomásokat, köztük az 1872-i tanúvallomásokat fogadja el döntőnek, tekintetbe véve a Petrovics-családnak 1822—23-ban okmányilag igazolt Kiskőrösön való lakását (Petőfi apja például 1822 dec. végén és 1823. január 2-án bizonyíthatóan Kiskőrösön tartózkodott). *Dienes* válasza Mezősi vitacikkére a folyóirat 1960. évfolyamában jelent meg (206—222).

Érthető, ha a vita e két álláspont kulcs-érvei körül forgott. (Szabadszállásnak szintén jelenlevő képviselői nem tudtak olyan érvet felhozni, melynek alapján a Kiskőrös—Kiskunfélegyháza vitát városuk bevonásával ki kellene szélesíteni. *Istienes József* hivatkozott a jan. 1-én Kiskőrösön tartott keresztelői tort igazoló Blázy-féle levélre, az ez alkalommal cir-

kalmas köszöntőt mondó (Petőfitől is emlegetett) rektort Baross József személyében jelölte meg, majd az anyakönyvi gyakorlatra hivatkozva, kiemelte annak fontosságát, hogy a keresztelési anyakönyvből Petőfi esetében nincsen utalás a más helyen történt születésre. — Mezősi Károly ismételt felszólalásaiban az 1872-i tanúvallomások ellentmondásaira mutatott rá, elősorolta Petőfinek felnőtt korában a Kis-Kúnság és Félégyház mellett tett (mintegy 18) megnyilatkozását, külön is hangsúlyozta az erdői esketési anyakönyv bejegyzését, Szuper Károlynak, Petőfi színészársának „napló”-részletét, Petőfi Istvánnak egy (sajnos elkallódott) levelét, melyben állítólag előbb Félégyházát vallotta bátyja szülőhelyének. Kiemelte, hogy Petrovics István 1822—23-ban több helyen — így Félégyházán is — lehetett bérlő, így a család esetleg látogatóban volt Félégyházán 1823 végén (Petőfi István is „vendégségben” született!), — és a gyermeket csak keresztelni vitték Kiskőröstre. (A későbbi felszólalók — elsősorban Dienes András és Kiss József — rámutattak ennek a feltevésnek földrajzi, időjárási, időbeli és ésszerűségi nehézségeire.) Mezősi már arra az újabb feltevésre is célzott, hogy Petőfi esetleg nem is január 1-én, hanem korábban született. — Szalatnay Rezsőt, némi fenntartással, eléggé meggyőzték Mezősi érvei, Kiss József viszont joggal vetette fel, hogy ha okmányhitelűnek fogadjuk el Petőfinek a születés helyére vonatkozó vallomását, ezt kell tennünk a születés idejére vonatkozókkal is. Már pedig Petőfi ismételtén január 1-ét vallotta születése napjának, másrésztől az tény, hogy ugyancsak január 1-én kora délelőtt keresztelték. Kiss József rámutatott arra a fontos feladatra is, melyet a költő vallomásai és az anyakönyvek adatai közti ellentmondás megoldása terén kell végeznünk. — Imre Lajos, más egyebek közt, az anyakönyvi értelemben vett s a lélektani-élményi szülőföld különbözőségére mutatott rá, hangsúlyozva a jogi felelősségnek akkor még kevésbé körülhatárolt voltát. Kiskőrös mellett foglalt ugyan állást, de erősen kiemelte a tulajdonképpeni születéshely kérdésének másodlagos fontosságát s ezzel kapcsolatban Félégyházának mint „eszmei szülőföldnek” összehasonlíthatatlan jelentőségét. — Baranyai Imre sok fontos észrevétellel egészítette ki az elhangzottakat, s kifejezte azt a meggyőződését, hogy a születési és keresztelési hely különbsége ez idő szerint nem igazolható. Felfedte Mezősi érvelésének néhány ellentmondását, a Petőfi vallomáshoz fűzött morális következtetések kategorikus jellegét, ugyanakkor viszont fontosnak jelezte, hogy Dienes vegye számításba Mezősi eredményeit is. — V. Nyilassy Vilma szintén óva intett Petőfi erkölcsi hitelének és a szülőhely tekintetében tett kijelentéseinek összekapcsolásától, s rámutatott a Petrovics—Petőfi és Kiskőrös—Félégyháza csere egyidejűségére (1842.) s azonos indítékaira. Ő is fontosnak tartja Mezősivel szemben az ellenérvek részletesebb kifejtését.

A Petőfi-életrajz megfelelő fejezetét író, ezért a kérdésben legközvetlenebbül érdekelt Dienes András nyomatékosan hangsúlyozta, hogy a vita nem kívánja lezárni a születéshely körüli kérdéseket. Alapos, részletes és félreérthetetlen feleletet kell adnunk az okmányok és Petőfi nyilatkozatai közötti ellentmondásra. Uyanakkor magyar és világirodalmi példákat hozott fel arra, hogy egy költő eszmei szülőföldet választ magának. Részletesen kifejtette álláspontját a vita csomópontjait képező problémákkal kapcsolatban: a házassági anyakönyv „származások” rovata — szerinte — a rendi állásra vonatkozik, nem a születési helyre; fenntartotta Szuper Károly naplójára vonatkozó álláspontját (hogy ti. későbbi visszaemlékezés, — amiben egyébként sokan nem értettek vele egyet); szólt a vita dicséretesen higgadt hangneméről, — és sokszor mellékes szempontokra való kitéréséről. Határozottan az eszmei szülőföld felfogás mellé állt, s kívánatosnak tartja, hogy Kiskunfélegyháza éppúgy — vagy még jobban — részesüljön a Petőfi születési helyét megillető dicsőségből — és rendezvényekből, ünnepekből, mint Kiskőrös. Ugyancsak kívánatosnak tartja Dienes András, hogy Mezősi Károly, akinek munkássága révén — mint azt mások is kiemelték — sok fontos életrajzi részlet tisztázódott, az irodalomtudomány hivatalos fórumai részéről is kapja meg méltó elismerését.

A vitavezető, a nagy többség véleményét tolmácsolva, abban foglalta össze a vita eredményét, hogy ez idő szerint, szigorúan az okmányadatok területén maradván, nincs kellő ok arra, hogy ne Kiskőröst tekintsük Petőfi születési helyének. Nagyobb hangsúllyal, több megbeszéléssel kell azonban Kiskunfélegyházát, mint Petőfi eszmei szülőhelyét a Petőfi-életrajzban, a Petőfi-életműben és a Petőfi-kultuszban tekintetbe venni. A születéshely kérdésére a senki által nem vitatható feleletet — talán — meghozza az idő, a kutatómunka lankadatlan folytatása. Az Irodalomtörténeti Intézet ezzel a Petőfi-életrajz munkálataival összefüggésben újra napirendre került és számos részletkérdés tisztázását vagy megvilágítását eredményező vitát lezártnak tekinti.

M. A.

Ára: 8,— Ft

Előfizetés egy évre 42,— Ft

INHALT

<i>J. Varga:</i> Die literarische Anschauung von Ady	253
<i>Gy. Bodnár:</i> Margit Kaffka als Publizistin	286
<i>J. Barta:</i> Mikszáth Probleme II.	299

Kleinere Mitteilungen

Diskussion

Dokumentation

<i>G. Papp:</i> Unbekannte Kochanowski-Übersetzungen aus dem XVI—XVII. Jahrhundert	328
<i>K. Vargha:</i> Unveröffentlichte Briefe von Zsigmond Móricz.....	340

Rundschau

József Révai: Ausgewählte literarische Studien (<i>M. Béliádi</i>)	344
Lajos Hatvány: Literarische Studien (<i>A. Komlós</i>)	346
Gábor Tolnai: Jahre, Jahrhunderte (<i>T. Klaniczay</i>)	349
Mátyás Horányi: Lustbarkeiten von Eszterháza (<i>G. Staud</i>)	353
Jahrbuch des Petöfi Museums, 1959 (<i>Gy. Törő</i>)	355
Arnold Vértési: Der Meerkrebs (<i>L. Szekeres</i>)	357
Die Reminiszenzen von Kálmán Csathó über das Ungarische Nationaltheater (<i>P. Kardos</i>)	359
Iván Fónagy: Aus der Phonetik der dichterischen Sprache (<i>A. Martinkó</i>)	363

Aus dem Leben des Instituts

ANTAL PIRNÁT:

DIE IDEOLOGIE DER SIEBENBÜRGER ANTITRINITARIER IN DEN 1573-ER JAHREN

AKADÉMIAI KIADÓ, BP. 1961. (217 l.)

80.— Ft

A közelmúltban jelentette meg az Akadémiai Kiadó az Intézet első idegen nyelvű kiadványát. Pirnát Antal könyve a reformáció ideológiájának és irodalmának, valamint a reneszánsz-kori filozófia haladó, racionális irányzatának a feltárása érdekében jelentős, eddig ismeretlen művek értékelését és kritikai feldolgozását végzi el. Az erdélyi antitrinitáriusok mozgalmának mind magyar, mind nemzetközi szempontból való fontossága miatt joggal számíthat a hazai és külföldi kutatók érdeklődésére.

Busa Margit: A Thököly-kódex és kuruckori versei. — Verseghy Ferenc. 1757—1822. — Batsányi János: Hazámnak akartam szolgálni. — Mocsáry Lajos válogatott írásai. — Papp Dániel: Muzsika az éjszakában. — Dolmányos István: Költők barátságától népek testvériségéig. — Móricz Zsigmond: Este tűz mellett. — Hegedüs Géza: A költői mesterség. — Benedek Marcell: Kis könyv a versről. — Tudományos diákköri dolgozatok, 1958—59. (Komlövöszki Tibor, Szauder József, Bíró Ferenc, Láng József, Téglás Tivadar, D. Zöldhelyi Zsuzsanna, Vargha Kálmán, Meszerics István, Kiss Ferenc, Havas László)..... 364

Az Intézet életéből

N. I. Balasov előadása a szovjet realizmus-kutatásokról 373
Vita Petőfi Sándor születési helyéről 375

СОДЕРЖАНИЕ

I. Varga: Literaturnye vzglyady Adi 253
Dy. Bodnar: Margit Kafka — publicisztika 286
I. Bartha: Problemy o Minkate II 299

Небольшие статьи

Дискуссия

Документация

G. Papp: Neizvestnye perevody Koxanovskogo iz 16—17 vekov 328
K. Varga: Neopublikovannye pisma Zhigmonda Morica 340

Обзор

Iozeff Revai: Izbrannye literaturnye ocerki (M. Beladi) 344
Lajosh Hatvani: Literaturnye ocerki (A. Komlosi) 340
Gabor Tolnai: Gody, stolletiya (T. Klaniцаи) 349
Matyash Horani: Veselya Estergazi (G. Shtayd) 353
Ezhegodnik Muzeя Peteфи, 1959. (Dy. Tjërë) 355
Arnold Vertesi: Morskij rak (L. Sekeresi) 357
Vospominania Kalmana Cato o Nacionálnom Teatre (П. Kardosi) 359
Ivan Fonadъ: Iz fonetiki pozticeskogo jazyka (A. Martinko) 363

Из жизни Института

Előfizethető a Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1.) és bármely postahivatalnál. Csekkszámla szám: egyéni előfizetésnél 61257, közületi 61066, vagy átutalás az MNB 8. sz. folyószámlájára), vagy az Akadémiai Kiadónál (Budapest, V., Alkotmány u. 21, csekkszámla szám: 05-915-111-46) vagy átutalás az MNB. 8. sz. folyószámlájára.